TOEKOMSTPLAN VISSERIJ EEMS EN DOLLARD

INHOUD

			pagina
		Samenvatting	2
1		Inleiding	5
2		Huidige visserij in de Eems en Dollard vanuit Nederlandse en Duitse thuishavens	7
3		Knelpunten, wensen en gesignaleerde kansen	11
	3.1	Garnalenvisserij	11
	3.2	Schelpdieren	13
	3.3	Vaste vistuigen	14
	3.4	Kennis en ervaring	14
	3.3	SWOT-analyse (3.1 t/m 3.4 in trefwoorden)	15
4		Bouwstenen voor het toekomstplan; visserij mogelijkheden en ecologie	17
5		Streefbeeld 2020 en maatregelen om er te komen	23
	5.1	Streefbeeld 2020	23
	5.2	Voorgestelde maatregelen	23
		Bijlage 1: Tekst van art 41 van het Eems-Dollard verdrag Het gemeenschappelijke visserijgebied	27
		Bijlage 2: kaart met de begrenzing van het gemeenschappelijke visserijgebied.	29
		Bijlage 3: Ecologische beoordeling van visserijmogelijkheden Notitie van dr. Z. Jager, 'ZiltWaterAdvies' okt. 2009	

SAMENVATTING

Het 'Toekomstplan visserij Eems en Dollard' beschrijft kansen voor de visserij in het Eems-Dollard gebied die tot nu toe onbenut blijven. Op kleine schaal kunnen oesters gevist worden en mosselen gekweekt. Met staande netten, fuiken en andere ambachtelijke visserijmethoden kan een veel groter assortiment bevist worden, zoals: tong, zeebaars, harder, spiering, sprot en misschien zelfs makreel. Het zal daarbij gaan om visvangst met kleine schepen en natuurvriendelijke technieken waarbij de vangsten niet groot zullen zijn. Door lage onkosten en een goede afzet kan het voor de betrokken vissers een lonend bedrijf en aantrekkelijk werk opleveren.

Benutting van de gesignaleerde kansen maakt de visserijcultuur in het Eems-Dollard gebied gevarieerder en levendiger. In Termunterzijl, Noordpolderzijl en misschien ook Delfzijl zal een klein aantal visserijbedrijven weer voor echte beroepsmatige visserijbedrijvigheid zorgen. De horeca en liefhebbers van vis en schelpdieren van de eigen kust profiteren daarvan mee.

De garnalenvisserij in de Eems en de Dollard heeft in de afgelopen twintig jaar een enorme neergang doorgemaakt. De oorzaken zijn verlies van arbeidskrachten, verlies van grote vangstgebieden en hinder van baggerwerken. Een deel van deze oorzaken is waarschijnlijk onomkeerbaar en het aantal garnalenschepen zal niet weer zo groot worden als in de jaren vijftig en zestig. Toch zal deze vorm van visserij duidelijk aanwezig blijven in het gebied. Er is ruimte voor tenminste vijf Nederlandse kotters, naast de garnalenvloten van Ditzum en Greetsiel.

Het toekomstplan kan geleidelijk in de komende tien jaar werkelijkheid worden. Een eerste belangrijke stap is aanpassing van de visserijvergunningen die de vissers in het gebied nu krijgen en een goede samenwerking met natuurbeschermingsorganisaties. De tweede stap is dat vissers kennis en ervaring opdoen met visbestanden en technieken die nu onbekend zijn in het gebied. Het aantal vissers aan de Nederlandse oever van de Eems is klein is geworden en de focus lag de afgelopen halve eeuw bijna volledig op de garnaalvisserij. De visserij heeft niet in kunnen spelen op de grote veranderingen in het Eems-Dollard gebied. Alternatieve visserijmogelijkheden waren niet in beeld bij de vissers.

Enkele vissers in het gebied hebben een vergunning voor één vismethode uit de categorie 'vaste vistuigen': fuiken, staande netten en paalkuilen. Het toekomstplan pleit er voor deze vissers de mogelijkheid te geven meer verschillende soorten vaste vistuigen uit te proberen en daarmee meer verschillende soorten te vangen: garnaal met schietfuiken, spiering en sprot met de 'vleet', zeebaars en harder met staande netten en zeebaars en makreel met lijnen. Deze flexibilisering en het geven van extra 'experimenteerruimte' aan de vissers moet in goede banen worden geleid. De beste methode is de vissers een goed controleerbaar visplan op te laten stellen, waarin het gebruik van netten wordt verdeeld en beperkt en de randvoorwaarden vanuit het natuurbeheer worden uitgewerkt. De stichting Geïntegreerde Visserij heeft daarmee al goede ervaringen opgedaan in het pilotproject Geïntegreerde Visserij.

Het handmatig rapen van oesters en kleinschalige mosselkweek kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de verlevendiging van de visserijcultuur in het Eems-Dollard gebied. Kleinschalige mosselkweek zal niet in de geulen plaatsvinden, omdat daar teveel hinder voor garnalenvissers en scheepvaart zou ontstaan. Het plan bepleit het uitproberen van een methode die zich leent voor de laagliggende zandplaten en de randen van de platen.

Het 'Toekomstplan visserij Eems en Dollard' zal gebruikt worden voor overleg met alle partijen die kunnen helpen bij de realisatie: Het Ministerie van LNV, de natuurbeschermingssector, Rijkswaterstaat, de Stuurgroep Waddenprovincies en het Regionaal College voor het Waddengebied (RCW). De aanpak zal ook worden aangedragen als voorbeeld voor de uitwerking van de brede toekomstvisie voor de Waddenzeevisserij, waaraan gewerkt wordt op initiatief van het RCW (klankbordgroep onder leiding van de Groningse Gedeputeerde dhr. D. Hollenga).

staande kuilen

ankerkuil

1 INLEIDING

Het toekomstplan voor de visserij op de Eems en Dollard is opgesteld om antwoord te kunnen geven op vragen. Hoe zou een goede toekomst voor de visserij in het Eems-Dollard gebied er uit kunnen zien; wat is nodig om beroepsvisserij in het gebied te houden en welke nieuwe mogelijkheden zijn er voor een rationele economische benutting door visserij en/of aquacultuur. Maar ook: Welke ruimte kan worden gecreëerd (of bewaard) voor vormen van visserij die in ook in andere opzichten waardevol zijn; vanwege hun waarde voor de culturele of landschappelijke identiteit van het gebied, voor het toeristisch product van de havenplaatsen rondom de riviermonding, of vanwege de kennis en waarnemingen van vissers als 'oren en ogen in het veld'. Dat 'veld' omvat in dit geval drukke scheepvaartroutes, maar vooral ook waardevolle natuurgebieden,

Aanleidingen:

In de gehele Waddenzee laat de kustvisserij een achteruitgang zien in termen van bedrijvigheid, werkgelegenheid, assortiment en veelvormigheid ten aanzien van vangtechnieken en visserijcultuur. In het Eemsmond gebied voltrekt deze achteruitgang zich sterker dan in andere delen van de Waddenzee. Dit hoeft niet te betekenen dat er geen fysieke mogelijkheden zijn voor de kustvisserij. Het vermogen van de kustvissers om in te spelen op veranderingen wordt gehinderd door kennis leemtes of knelpunten in de regelgeving. Het toekomstplan brengt dat voor de Eemsmond in beeld.

Eems en Dollard vormen het enige grote brakwater getijdengebied (estuarium) in de Nederlandse Waddenzee. Estuaria zijn van nature productieve ecosystemen met een rijke visstand. Voor migrerende vissoorten zoals zalm-achtigen, rivierprik en paling zijn het doortrekgebieden. Enkele migrerende soorten worden steeds schaarser. Dit betekent een extra opgave voor het inpassen van bestaande visserijmethoden en een extra aandachtspunt bij het innoveren van de visserij.

Garnalenvisserij met sleepnetten is sinds de jaren veertig van de vorige eeuw de belangrijkste vorm van visserij in de Dollard. De economische mogelijkheden van deze visserij trok veel vissers aan en was aanleiding om af te zien van andere vangtechnieken en doelsoorten, zoals spiering, sprot en platvis.
Begin 2008 is een einde gekomen aan de garnalenvisserij met gesleepte vistuigen in de Dollard. Met de betrokken vissers is een regeling getroffen. Groningen Seaports heeft op voorstel van de Rijksoverheid deze regeling met de vissers getroffen om compensatie te kunnen realiseren voor mogelijke negatieve natuureffecten van de uitbreiding van bedrijfsactiviteiten in het Eemshaven gebied (Nuon centrale). Een deel van de gebruiksruimte voor de visserij in het gebied is verloren gegaan, ook voor komende generaties.

De Stichting Geïntegreerde Visserij vindt dat er voldoende aanleiding is om samen met betrokken partijen op zoek te gaan naar nieuwe visserijmogelijkheden waarvoor in de Eems en de Dollard ruimte kan worden gecreëerd. Het moet dan gaan om activiteiten waarvan bij voorbaat kan worden gesteld dat ze de beoogde natuurcompensatie niet teniet doen en goed passen bij behoud- en hersteldoelen (Natura 2000; KRW). Randvoorwaarden zullen dan bijvoorbeeld zijn: geen bodemberoering, selectieve vangmethodes zonder ongewenste bijvangst en bij voorkeur bijdragend aan verduurzaming van de bestaande visserijsector.

Voor de havens van Delfzijl en Termunterzijl zijn er kansen om het geleidelijk verdwijnen van visserijbedrijvigheid tegen te gaan. Of om er streekgebonden bedrijvigheid terug te laten keren die waardevol is vanuit het oogpunt van visserijcultuur en identiteit.

Nieuwe ontwikkelingen in de kustvisserij zullen in de Eems-Dollard regio minder snel worden toegepast. De beroepsgroep is klein geworden en vissers van buiten de regio hebben er geen toegang. Dit vloeit voort uit het Eems-Dollard verdrag dat bepaald dat het gemeenschappelijk Nederlands-Duitse visserijgebied in de Eems alleen toegankelijk is voor vissers die in het gebied wonen; langs de kust tussen Warffum en Nordddeich. De uitwisseling tussen de Eems en de rest van de Waddenzee is laag; zowel op het niveau van vissers als op het niveau van technieken. Vernieuwing moet dus in de regio zelf op gang komen.

Werkwijze / leeswijzer:

* **Analyse huidig gebruik** Nederlandse en Duitse visserij (HS 2)

* **Knelpunten en kansen voor de nabije toekomst** (HS 3)
  Rationeel economisch, innovatief, maar ook:
  Cultuurhistorisch medegebruik van natuurgebieden
  Bedrijvigheid voor de kleine havens
  Op basis van gesprekken met vissers in en buiten het gebied, inbreng van experts en ter vergelijking met gegevens over visserij in andere estuaria, zoals Westerschelde, Elbe en Thames

* **Bouwstenen voor het toekomstplan en aandachtspunten voor inpassing van de visserij in het gebied** (HS 4)
  Belangrijke factoren: natuur, scheepvaart, veiligheid en recreatie.
  Hiervoor is samengewerkt met dr. Z. Jager van 'Ziltwater Advies'. Zij heeft een notitie met kanttekeningen opgesteld die gebruikt is als onafhankelijke beoordeling van de gesignaleerde kansen. De notitie bevat ook adviezen voor experimenten. Als bijlage 3 is de notitie in zijn geheel opgenomen in het toekomstplan. De opmerkingen en adviezen zijn verwerkt in de voorgestelde maatregelen, HS 5.

* **Streefbeeld voor 2020 en voorgestelde maatregelen voor de korte termijn** (HS 5)
  Wat is het streefbeeld voor wat betreft de visserijbedrijvigheid, de visserijcultuur, de producten en de havens.
  Wat kan op korte termijn mogelijk gemaakt worden en waar liggen in de nabije toekomst kansen.

Het toekomstplan is een initiatief van de Stichting Geïntegreerde Visserij. Bij het opstellen is dankbaar gebruik gemaakt van de inbreng van de klankbordgroep bestaande uit de volgende deelnemers: D. van As, Rijkswaterstaat, S. Braaksma, Min. Van LNV, S. Meijer, Eemsvisser, P. Smale, Provincie Groningen, J. Vegter, Stichting Geïntegreerde Visserij, P. Walker, Waddenvereniging.

Het werk aan dit toekomstplan is mede mogelijk gemaakt met subsidie van het LEADER Programma en cofinanciering van de Provincie Groningen.

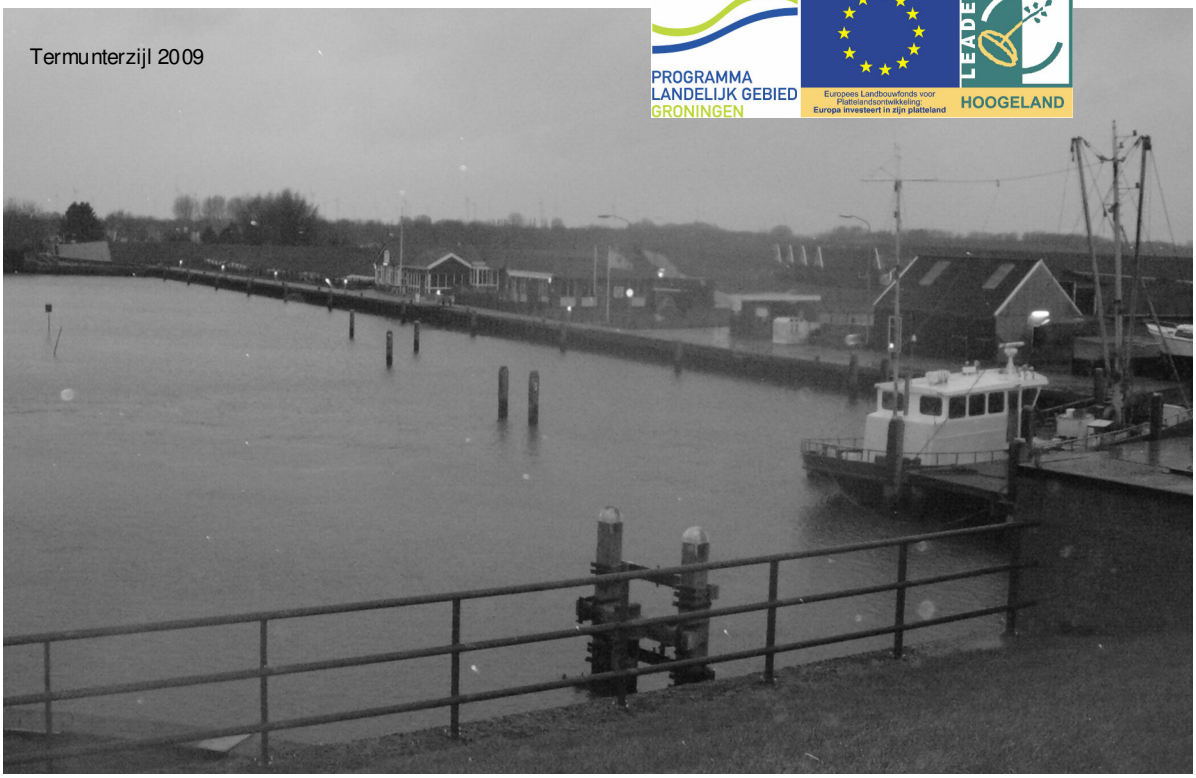

2 HUIDIGE VISSERIJ IN DE EEMS EN DOLLARD VANUIT NEDERLANDSE EN DUITSE THUISHAVENS

Toegang tot de visserij: Het Eems-Dollard Verdrag

In de Eemsmond ontbreekt een overeengekomen staatsgrens. Daarom is in het Eems-Dollard verdrag van 1963 een 'Gemeenschappelijk Visserijgebied' beschreven. In dit gebied mag gevist worden door vissers die wonen in de regio. Om precies te zijn: vissers die wonen in kustplaatsen tussen Warffum aan Nederlandse zijde en Norddeich aan Duitse zijde. Als een visser daar langer dan een jaar woont, kan hij een toestemmingsbewijs krijgen voor visserij op de Eems.

Het verdrag biedt ruimte voor 'nader gemotiveerde uitzonderingsgevallen'. Dit zijn bijvoorbeeld vissers die buiten het gebied wonen en bij de vaststelling al historische rechten hadden opgebouwd omdat ze er vaak hadden gevist.

Bijlage 1 bevat de tekst van het betreffende artikel van het Eems-Dollard verdrag.
Bijlage 2; een kaart met daarop de begrenzing van het gemeenschappelijk visserijgebied. Ook het deel van de Eemsmond, oostelijk van Termunten, waar wel een duidelijke staatsgrens loopt is aangegeven.

2.1 Garnalenvisserij:

Garnalenvisserij zoals we die nu kennen, met twee kornetten, wordt vanaf ca 1930 uitgevoerd.

Nederlandse thuishavens:
Usquert, Warffum, Uithuizen

Aantal schepen: 9 schepen
- 5 schepen realiseren het grootste deel van hun jaaromzet op de Eems.
- De overige 4 schepen vissen een groter deel van het jaar in de oostelijke Waddenzee.

Duitse thuishavens:
Ditzum, Greetsiel, Norddeich

Aantal schepen: 46 schepen
- 15 schepen vissen fulltime op de Eems; vanuit Ditzum en Greetsiel.
- 18 vissen een deel van het jaar op de Eems, vooral in de zomermaanden. Een deel van het jaar vissen ze buitengaats of elders in de Duitse Waddenzee.
- 13 schepen vissen alleen incidenteel op de Eems; vanuit Norddeich

De Duitse vissers hebben ook vangstrechten voor de buitengaatse tongvisserij. Deze visserij is minder belangrijk geworden, nu zijn het eigenlijk fulltime garnalenvissers.

2.2 Mosselcultuur:

Nederlandse huishavens:
Geen, in de Eemsmond zijn geen Nederlandse mosselkwekers actief.

Duitse thuishavens:
4 mosselkweekbedrijven, gevestigd in Niedersachsen.

- In totaal gebruiken zij een kweekareaal van 1300 hectare in de Duitse Waddenzee tussen de Eems en de Jade.
- 3 van de 4 bedrijven zijn ook actief in de omgeving van de Eemsmond; aan Duitse zijde, buiten het gemeenschappelijk visserijgebied, waar zij op mosselzaad vissen en waar ook kweekpercelen liggen.

Tussen 2000 en 2005 hebben deze bedrijven ook in het gemeenschappelijk visserijgebied op mosselzaad gevist; op de platen Hond en Paap. In de Nederlands-Duitse verhoudingen was dit controversieel omdat het Ministerie van LNV tegen mosselzaadvisserij op de Hond en de Paap is.

2.3 Kokkelvisserij:

Nederlandse thuishavens:
Geen

Duitse thuishavens:
Geen

In het waddengebied van Niedersachsen is de mechanische kokkelvisserij al 20 jaar verboden. In de Nederlandse Waddenzee geldt een verbod sinds 2005. Voor zover nu bekend is er ook geen handmatige kokkelvisserij.

2.4 Vaste vistuigen

Vaste vistuigen zijn passieve vistuigen, ze zijn meestal verankerd of aan palen bevestigd en worden niet getrokken.

Een overzicht van vaste vistuigen gebruikt in de Eemsmond:

Fuiken	Cilindervormige netten met hoepels en schutwant; gebruikt voor de vangst van paling, spiering en wolhandkrab. In dit gebied worden fuiken vanouds ook voor de garnalenvangst gebruikt; voor 1930 op grote schaal in de Dollard.
Staande kuilen	Grote trechtervormige netten, uitgespannen tussen palen en met de opening naar de eb-stroom gericht. Tot 1940 een omvangrijke visserij op de Dollard; op garnalen, haring, ansjovis en spiering. Tot 1985 is het een belangrijke nevenvisserij voor Ditzumer garnalenvissers, die ze gebruiken voor de palingvisserij.
Ankerkuil	Hetzelfde principe als de staande kuilnetten, alleen niet uitgespannen tussen palen, maar uitgevierd vanaf het voor anker liggende schip.
Staande netten	Rechtopstaande netten, verankerd op de bodem. De gekozen maaswijdte is afhankelijk van de soort waarop gevist wordt.
Lijnen	Geaasde lijnen, bestaande uit een lange hoofdlijn met veel korte zijlijntjes met haken. Hier vanouds vooral gebruikt voor het vangen van bot.

Nederlandse thuishavens:
Termunten, Delfzijl, Uithuizen (thuishaven Noordpolderzijl)

- In Termunten en Delfzijl zijn 2 fuikenvissers; voornamelijk gericht op paling. Een andere vaste vistuigenvisser, de TM9, vist met de ankerkuil en staande kuilnetten. De staande kuil netten staan in de mond v.d. Dollard, ten zuiden van de Geisedam. Met de ankerkuil en de kuilnetten wordt gevist op paling en spiering.
- Vanuit Noordpolderzijl vist de UQ 18 met staande netten in de Eems en de oostelijke Wad denzee; voornamelijk gericht op harder.
- Bij Delfzijl en in de Dollard vist een onbekend aantal hobbyvissers met kleine fuiken. De Stichting Het Groninger Landschap bouwt de recreatieve visserij met fuiken in de Dollard af.

Duitse thuishavens*:*

- 1 visser vist met staande kuilnetten in de rivier de Ems, bovenstrooms van het Sperrwerk bij Gandersum. Voornamelijk gericht op paling en spiering.
- 1 visser vist vanuit Petkum met staande kuilnetten in de Ems nabij Ditzum. Vooral op paling en spiering.
- 4 parttime vissers vissen met fuiken, vanuit Ditzum en Pogum op de Ems en Dollard. Zij richten zich op paling en garnaal.

Overzicht van de naoorlogse vlootontwikkeling van Zoutkamp versus Delfzijl/Termunterzijl:

In deze vergelijking worden de schepen van Usquert, Warffum en Uithuizen niet meegeteld.

	Zoutkamp	**Termunten/Delfzijl**
Ca 1950	24 garnalenkotters, deels ook vissend op tong, schol, kabeljauw, sprot.	35 garnalenkotters, deels ook vissend op spiering, sprot, ansjovis, bot, schar. 10 open boten
Ca 1960	34 garnalenkotters	38 garnalenkotters 10 open boten
1985		5 garnalenkotters
1990		4 garnalenkotters
2008	32 garnalenkotters	1 vaartuig (ankerkuil, kuilnetten)

Greetsiel

Termunterzijl 1985

Noordpolderzijl

Dollard

3 KNELPUNTEN, WENSEN EN GESIGNALEERDE KANSEN

Eerst volgt een beschrijving van de knelpunten en kansen die vissers in de regio naar voren brengen. Daarna worden ze in trefwoorden onder elkaar gezet, een SWOT analyse.

3.1 Garnalenvisserij:

Verlies van praktische visserijmogelijkheden

Het verlies van praktische visserijmogelijkheden ervaren de garnalenvissers als belangrijkste probleem.

	Voorbeelden van verloren visgronden voor de garnalenvisserij in het Eems-Dollard gebied.
1	Het zuidelijk deel van de geul 'Bocht van Watum' is veel ondieper geworden. Het wordt vooral geweten aan de stort van havenslib, maar natuurlijke veranderingen (de dynamiek van geomorfologische processen) kunnen er deels aan bijgedragen hebben.
2	Sluiting van het referentiegebied ten zuiden van Rottum en Rottumerplaat t.b.v. onderzoek naar de ecologische effecten van de garnalenvisserij.
3	Sluiting van de Dollard voor garnalenvisserij. Voor de bouw van een elektriciteitscentrale in de Eems zijn voor de natuur compensatiemaatregelen afgesproken, waaronder sluiting van de Dollard voor garnalenvisserij. De direct getroffen vissers zijn schadeloos gesteld, maar ook voor komende generaties moet dit vanggebied voor garnalenvisserij als verloren worden beschouwd.
4	Toenemende frequentie van bagger- en baggerstort, waardoor de visserij plaatselijk voor kortere of langere tijd onmogelijk is.
5	In de nabije toekomst?: Bij de vissers leeft de vraag of de visserijmogelijkheden verder beperkt worden i.v.m. de verkeerveiligheidseisen op het water. Het aantal scheepsbewegingen met grote zeeschepen neem toe.

De mogelijkheden om uit te wijken naar andere visgronden zijn beperkt. Het merendeel van de Nederlandse Wadden- en Eemsvissers heeft een schip waarmee niet buitengaats, op de Noordzee, gevist mag worden. Op de resterende vangplaatsen in de Eems en de Waddenzee neemt de visserijdruk toe. Ook de grote Duitse garnalenvloot in het Eems-Dollard gebied lijdt onder hetzelfde verlies van vanggebieden.
Het aanschaffen van een zeewaardige kotter voor de visserij buitengaats is gezien de financiële omstandigheden van de gemiddelde Wadvisser niet zonder meer haalbaar. Bovendien moet de sector rekening houden met toekomstige investeringen die MSC-certificering met zich mee zal brengen. Daarbij komt dat zeevisserij op garnalen eigenlijk alleen rendabel is als de visser ook quotum heeft voor platvis.

Compensatie voor verlies van (kwaliteit van) vanggebied

De Nederlandse garnalenvissers op de Eems staan open voor regelingen voor compensatie of uitkoop i.v.m. de verslechtering van het vanggebied door gebiedssluitingen en baggerwerken. Dit i.t.t. de Duitse collega's. Compensatie zal in een enkel geval worden gebruikt om over te schakelen naar de zeevisserij of een andere visserijtak in de Waddenzee.
Het onderzoeken van mogelijkheden voor uitkoop of compensatie is een aanbeveling in verband met de problematische situatie van de huidige garnalenvissers in het gebied. Stel dat twee vissers zich laten uitkopen, dan ontstaat voor de overgebleven vissers extra gebruiksruimte. Het is dan wel van belang dat Nederlands en Duitse regelgeving gelijkgetrokken is, anders wordt de ontstane gebruiksruimte voor een onevenredig groot deel benut door Duitse collega's die nu geen weekendvisverbod kennen.

De haalbaarheid van en het draagvlak voor uitkoop of compensatie zal onderwerp moeten zijn overleg tussen Nederlandse en Duitse organisaties van garnalenvissers en haven- en scheepvaart instanties. Als oplossing wordt het hier niet verder uitgewerkt. Dit plan richt zich vooral op nieuwe mogelijkheden voor de nabije toekomst. Nieuwe visserijmogelijkheden kunnen wel van belang zijn voor garnalenvissers die geheel of gedeeltelijk willen omschakelen naar een andere visserij.

Baggerstort

De vissers zijn voorstander van het zoveel mogelijk bergen en verwerken van bagger op het land. Daarmee behoudt het vanggebied zijn kwaliteiten. Het lijkt aannemelijk dat een deel van de achteruitgang aan visserijmogelijkheden onomkeerbaar zal zijn. De vissers vragen aandacht voor de hierdoor ontstane schade en hulp bij het omschakelen naar andere vanggebieden of andere (visserij-) activiteiten.

Te weinig bemanning of personeel

Als tweede belangrijke knelpunt noemen de vissers het gebrek aan beschikbare bemanningsleden of personeel. Dit is een probleem in de hele Nederlandse garnalenvisserij, maar op de Eems speelt het al langer en in sterkere mate. De industrie en de havens in de Eemsmond hebben vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw een sterk aanzuigende werking op arbeidskrachten, vooral in perioden met lagere inkomsten in de visserij. Het potentieel aan arbeidkrachten neemt hier niet toe als de inkomsten uit de visserij weer stijgen. In visserijdorpen elders gebeurt dat meestal wel.
In een volwaardige visserijgemeenschap worden meestal verschillende visserijen beoefend: een deel van de vloot vist bijvoorbeeld op het wad op garnalen, een andere deel op zee op platvis. Voor jongeren in een vissersdorp is een bestaan in de visserij één van de voor de hand liggende bestemmingen. Afhankelijk van de omstandigheden stappen personeelsleden over van de ene vloot naar een andere. Dit geeft binnen een gemeenschap veekracht t.a.v. de beschikbaarheid van bemanningsleden. In de thuishavens langs de Eems werkt het niet meer zo. Echte visserijgemeenschappen zijn er in het Eems-Dolard gebied ook niet meer.
In de Duitse thuishavens langs de Eems wordt dit overigens niet als knelpunt ervaren. Ditzum en Greetsiel zijn nog echte vissersdorpen met een veel grotere populatie van schippers en opvarenden. Aspirant vissers kunnen al vroeg praktijkervaring opdoen middels stageplaatsen aan boord van de kotters, zonder daarvoor een opleiding te hoeven stopzetten of onderbreken. Deel uitmaken van de vissersbevolking heeft hier meer status en de houding ten aanzien van de toekomst is beduidend positiever; ondanks de gesignaleerde knelpunten.

Ongelijke kansen voor Nederlandse en Duitse vissers

De Nederlandse garnalenvissers ervaren ongelijke kansen ten opzichte van hun Duitse collega's. Dat vloeit voort uit verschillen in regelgeving. Voor de Nederlandse garnalenvisserij geldt een weekendvisverbod. Vanaf 12.00 uur zondagnacht mag gevist worden. Duitse garnalenvissers kennen geen weekendvisverbod en beginnen vaak al op zondagmiddag of –avond te vissen. Voor Nederlandse Eemsvissers brengt dit verschil economische schade met zich mee, omdat zij maandagochtend op 'afgeviste bestekken' komen, waar de rijkste vangst al door Duitse collega's is opgevist. Dit weegt zwaar omdat de praktijk leert dat aan het begin van de week het beste wordt gevangen.

Gezamenlijk Nederlands-Duits weekendvisverbod in de Eemsmond

Tot nu toe kan hierover geen overeenstemming worden bereikt. Wel is het een terugkerend gespreksonderwerp tijdens gezamenlijk overleg van Nederlandse en Duitse organisaties van garnalenvissers.

Het gelijktrekken van de regelgeving voor Duitse en Nederlandse garnalenvissers kan voor de Nederlandse vissers een verbeteren betekenen. De wens is dat de betrokken Nederlandse en Duitse overheden, Ministerie van LNV en Fischereiamt, voor het gemeenschappelijk visserijgebied een gemeenschappelijke regeling maken.

Voor de Duitse vissers zal het een achteruitgang inhouden, maar zij hebben als alternatief aanzienlijke vanggebieden in de Duitse Waddenzee en buitengaats op de Noordzee.

Illegale visserij in de Dollard

In de Dollard, dus in het gebied dat vanwege compensatiemaatregelen gesloten is voor de garnalenvisserij, wordt nu volgens waarnemingen van omwonenden veel illegaal met kleine boten met sleepnetten op garnalen gevist. Meer handhaving is nodig om de compensatiemaatregel tot zijn recht te laten komen.
Het bevisbare Duitse deel van de Dollard is slechts een kleine geul. Het invaren is voor Duitse

beroepsvissers alleen aantrekkelijk als ook in het Nederlandse deel, dus illegaal, wordt gevist. Dit wordt heel incidenteel gedaan en ook dit is een kwestie van handhaving van bestaande regels.

MSC certificering

Sluiten van de Dollard voor garnalenvisserij als compensatiemaatregel is voorgesteld om bodemberoering (extra troebelheid), bijvangst van jonge vis (kraamkamerfunctie) en verstoring van vogels en zeehonden te verminderen. Daarnaast is in het compensatieadvies voorgesteld om een bijdrage te leveren aan de verduurzaming van de garnalenvisserij middels het traject voor de MSC certificering. Dit voorstel is niet meegenomen in de uiteindelijke afspraken, maar landelijk werkt de hele garnalenvisserij nu wel aan maatregelen die nodig zijn om het MSC certificaat te krijgen: Onderzoek naar technische aanpassing aan het vistuig voor minder bodemberoering en bijvangst, een betere regulering van de visserij met tijdelijke gesloten gebieden, etc..

Sterke afname van de effecten van de visserij in de Eemsmond

De veranderingen die hierboven zijn genoemd zorgen ervoor dat de impact van de garnalenvisserij in het Eems-Dollard gebied die al is afgenomen nog verder zal afnemen:

- Daling van het aantal bedrijven
- Gebiedssluitingen (onderzoeksgebied onder Rottumeroog, Dollard)
- Verlies van gebruiksruimte door baggeren, intensievere scheepvaart, ankergebieden)
- Verduurzaming, gestimuleerd door het werken aan de MSC certificering.

Deze conclusie is belangrijk.

De afnemende visserij inzet in de garnalenvisserij is deels de motivatie en deels ook de verantwoording voor nieuwe visserijmogelijkheden. Immers in ecologisch opzicht is er een aanzienlijke gebruiksruimte vrijgekomen. Naar het zich laat aanzien zal de garnalenvisserij deze niet terugnemen.

3.2 Schelpdiervisserij:

In het Eemsmondgebied wonen geen schelpdiervissers. Handmatige kokkelvisserij door vissers uit andere thuishavens is in principe mogelijk op kokkelbanken buiten het gemeenschappelijk visserijgebied, waar de beperkte toegang van het Eems-Dollard verdrag niet van toepassing is. Bevisbare kokkelbanken kunnen voorkomen tegen de Nederlandse wal langs de Bocht van Watum. Knelpunt is dat de zogenoemde 'sanitaire monitoring' hier niet wordt uitgevoerd. Sanitaire monitoring is het meten van schadelijke bacteriën, algen en toxische stoffen in het zeewater en in het schelpdiervlees. Het wordt alleen uitgevoerd in gebieden waar regelmatig op mosselen en/of kokkels wordt gevist. De kosten zijn hoog; per deelgebied ca € 30.000,- waarvan 50% voor het Rijk en 50% voor de sector is. Door de geringe mate van schelpdiervisserij in de Eemsmond is monitoring financieel niet haalbaar.

Kansen en wensen

Enkele vissers zien kleinschalige vormen van schelpdiervisserij als een alternatief voor hun bedrijf.

Eén visser wil graag experimenteren met de invang van mosselzaad, MZI.

In 2008 is hem vergunning verleend voor een kleinschalig experiment. Als argument speelde daarbij mee dat er nog geen kennis is over de haalbaarheid van een MZI in de Eems. Bovendien zou het experiment duidelijk kunnen maken in hoeverre een MZI past in de bedrijfsvoering van een klein kustvisserijbedrijf. Haalbare locaties stuitten op bezwaren van Duitse garnalenvissers of op bezwaren van Rijkswaterstaat i.v.m. de te kleine afstand ten opzichte van het vaarwater. Voor de uiteindelijk gekozen locatie in de Bocht van Watum kon geen Nb-wet vergunning worden verleend. Het ligt te dicht in de nabijheid van zeehondenrustplaatsen. Het is de wens van de visser dat de ruimteproblemen alsnog opgelost worden, zodat er in elk geval een kleinschalig experiment van start kan gaan.

Enkele vissers willen uitzoeken in hoeverre het rapen van Japanse oesters in de Eemsmond een nieuwe activiteit kan worden. Als tien vissers regelmatig in het gebied op schelpdieren vissen, kan het knelpunt m.b.t. de sanitaire monitoring opgelost worden.

Dat kan gerealiseerd worden door lokale vissers voor schelpdiervisserij te interesseren of door een ruimere toegankelijkheid van het gebied voor schelpdiervissers van elders.

3.3 **Vaste vistuigen** (fuiken, staande netten, ankerkuil en staande kuilen):

De belangrijkste oorzaak voor de afname van visserij met vaste vistuigen is de afname van visbestanden. De palingstand is in heel Europa achteruitgegaan. In het Eems-Dollard gebied constateren vissers sinds de 80'er jaren ook een sterke afname van de hoeveelheid sprot, haring en platvis (m.n. bot). Dat waren in die tijd belangrijke doelsoorten. Vissers zien het toegenomen slibgehalte in het water en op de platen van de Dollard als oorzaak. Hoge slibconcentratie geven periodiek lage zuurstofwaarden.
In de Dollard is met fuiken of staande kuilen waarschijnlijk nog een kleinschalige, lonende visserij mogelijk op garnaal en spiering. Nieuwe vergunningen voor kuilen en fuikenvisserij worden voor dit gebied niet meer uitgegeven. Eén Nederlandse visser, de TM9, heeft vergunning voor de staande kuilenvisserij ten zuiden van de Geisedam in de mond van de Dollard. Voor spiering en garnalenvisserij is het geen optimale visplaats.
Duitse riviervissers op de Ems ervaren de veranderde stromingspatronen als een probleem. Door de vaargeulverdiepingen loopt de vloedstroom veel harder de rivier op. Vaste vistuigen zijn er niet tegen bestand.
Extra aandachtspunt voor staande kuilenvisserij in de Eems is de bijvangst van migrerende vis, zoals de fint.

Kansen en wensen

Er zijn aanwijzingen dat het noordelijk deel van de Eemsmond zich leent voor kleinschalige visserij met staande netten en lijnen op harder en zeebaars.

Hiervoor komen de platen en ondiepe delen van het gebied in aanmerking. In het gebied is momenteel één visser met een vergunning voor deze vistechniek. Vergunningen zijn moeilijk verkrijgbaar.

Vanuit visserijkundig en cultuurhistorisch oogpunt bezien is de Dollard geschikt voor de vangst van garnalen en spiering met fuiken en kuilen. Het kan een lonende visserij zijn voor enkele parttime vissers of vissers die een gemengd bedrijf uitvoeren. In het laatste geval kan het gecombineerd worden met harder, zeebaars of eventueel oesters/kokkels/mosselen. Termunterzijl kan een aantrekkelijke thuishaven zijn voor gemengde visserij met kleine vaartuigen.

3.4 **Verbreding van kennis en ervaring met doelsoorten en vistechnieken:**

Door de eenzijdigheid van de visserij in het gebied is er bij de vissers te weinig kennis over vissoorten in het gebied en alternatieve vistechnieken. Tijd en geld voor praktische experimenten waarvan de uitkomst onzeker is, is er bij de vissers meestal niet. Het bestaande bedrijf vraagt een volledige inspanning.
Dit is een knelpunt omdat mogelijke alternatieven niet gauw in beeld komen. Toch is vooral een kans: Welke mogelijkheden zijn er voor het verantwoord benutten van zeebaars, tong of makreel in het gebied? Zijn er vissoorten die zich lenen voor een kleine dagvisserij met een locaal aanbod van verse vis? En: Hoe stel je bestaande vissers of 'nieuwkomers' in de gelegenheid om in dit gebied te experimenteren? Gebruik maken van de ervaringen van anderen en kennis delen, kan de oplossing zijn. In het gebied is een grote groep sportvissers met veel ervaring. Elders in de Waddenzee zijn beroepsvissers die al zo vissen.

Een beginpunt kan zijn het gemeenschappelijk visserijgebied tijdelijk en beperkt open stellen voor enkele nader beschreven visserijactiviteiten.

Deelname zou dan ook voor enkele Duitse vissers moeten gelden. Het Eems-Dollard verdrag (zie bijlage) biedt ruimte voor een "nader gemotiveerde uitzondering". Dit is een goede manier om van de ervaring en het materiaal van vissers van elders te profiteren.

3.3 Bedreigingen, knelpunten en kansen op een rij gezet (SWOT)

Knelpunten / zwakte punten:	**Sterke punten:**
Verlies van vanggebieden: referentiegebied voor onderzoek, natuurcompensatie bouw centrale (garnalenvisserij) Kleine beroepsgroep, geen visserijgemeenschappen meer, eenzijdige visserij (garnalen), tekort aan bemanningsleden en opvolgers Regelgeving Nl en Dtl ongelijk: Weekendvisverbod garnalen in Nl is ongelijke concurrentie Achteruitgang traditionele visbestanden: aal, sprot (vaste vistuigen visserij) Kostbare sanitaire monitoring schelpdiervisserij hindert op gang komen van kleinschalige schelpdiervisserij	Noordelijk deel van het estuarium relatief visrijk (soorten die elders in de Waddenzee in kleinere dichtheid voorkomen, zoals zeebaars, tong, kabeljauw) Aantal ondernemers heeft ideeën voor het ontwikkelen van nieuwe visserij activiteiten Gevarieerd aanbod havenvoorzieningen: Eemshaven, Delfzijl, Termunterzijl, Noordpolderzijl.
Bedreigingen:	**Kansen:**
Verdringingseffect: garnalenvissers concurreren in een kleiner gebied om ruimte Bouw windmolenpark buitengaats (meer Duitse collega's in de Eems), vaargeulverdiepingen en frequent baggerwerk Intensievere scheepvaart: onzekerheid over bevisbaarheid v.d. diepe geulen Toenemende sliblast: effect op visbestanden. Vaste vistuigen onder druk i.v.m. bescherming migrerende vissoorten (fint, zalm)	Groeiend besef bij Nl- en Dtl-overheden, havenautoriteiten van de positie van de garnalenvissers. (M.n. in Dtl bij gemeenten veel draagvlak voor behoud visserijcultuur en vloot) Omschakelen garnalenvissers naar gemengde visserij: buitengaats op garnalen, tong, schol Ontwikkelen nieuwe visserijactiviteiten die minder hinder hebben van de knelpunten en duurzaam uitgevoerd kunnen worden: Kokkels, oesters, MZI, staande netten, etc. Introductie nieuwe soorten vaste vistuigenvisserij op verschillende soorten (zeebaars, tong, harder); dagvisserij met kleine schepen. Praktijkkennis van alternatieve visbestanden bij sportvissers in het gebied. Rijke cultuurhistorie (ook m.b.t. visserij) en groeiend toerisme met nieuwe doelgroepen (publiek als afnemers, vissers als onderdeel van toeristisch product) Natuurvriendelijk cultuurhistorisch medegebruik van de Dollard.

Schema mogelijkheden voor Eems-Dollard visserij	
Vissoort	**Seizoen**
Binnen Eems: oostelijk van Termunten, inclusief de Dollard	
garnaal	half augustus - oktober
spiering	oktober - maart
sprot	november - februari
Midden Eems: van Termunten tot de Eemshaven	
Garnaal	mei - oktober
Sprot	november - februari
Harder	juni - oktober
Zeebaars	juni - oktober (noordelijk deel)
Tong	april - juni
Oesters	het hele jaar m.u.v. juli-augustus
Mosselkweek	september - april
Buiten Eems: ten noorden van de Eemshaven	
Garnaal	april - november
Harder	juni - oktober
Zeebaars	juni - oktober
Tong	april - juni
Makreel	juni - juli
Oesters	het hele jaar m.u.v. juli-augustus alleen op het wad t.n.v. Uithuizen

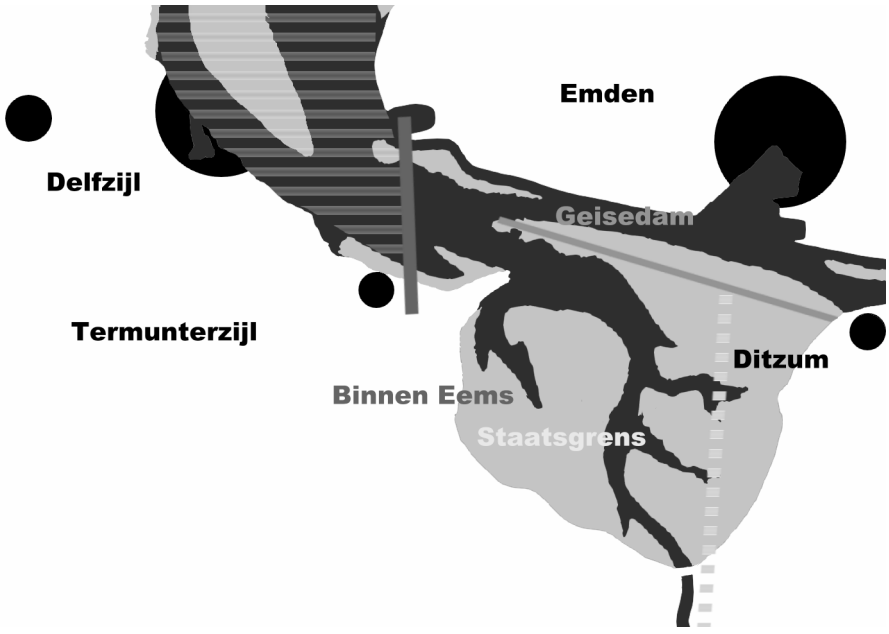

4 BOUWSTENEN VOOR HET TOEKOMSTPLAN; VISSERIJ MOGELIJKHEDEN EN ECOLOGIE

De vissers hebben op basis van de uitkomsten van de SWOT analyse in hoofdstuk 3 een lijst met praktische en kansrijke visserijmogelijkheden opgesteld. Deze bouwstenen zijn vervolgens aan een onafhankelijke deskundige voorgelegd voor beoordeling aan de hand van ecologische randvoorwaarden en richtlijnen zoals de KRW en Natura2000. De beoordeling is geleverd door dr. Z. Jager van 'ZiltWaterAdvies' (zie bijlage 3).
In dit hoofdstuk een wegave van de bouwstenen, de ecologische beoordeling en de conclusies die daaruit volgen.

4.1 Garnalenvisserij:

De Nederlandse visserijbedrijven die op de Eems op garnalen vissen zijn vooral gericht op het behoud van het huidige bedrijf. Dat er weinig animo is voor alternatieven zoals b.v. een gemengde bedrijfsvoering heeft te maken met het ontbreken van voorbeelden, weinig investeringsruimte en het ontbreken van opvolgers. Voor de nabije toekomst hebben de bestaande bedrijven het meeste baat bij verduurzaming d.m.v. MSC certificering en het gelijktrekken van Nederlandse en Duits regelgeving.

Uit de ecologische beoordeling blijkt dat het wenselijk is te stoppen met garnalenvisserij in het Duitse Duitse deel van de Dollard.

4.2 Vaste vistuigen, schelpdiervisserij en schelpdierkweek:

Als startpunt wordt hier uitgegaan van de meest bekende en bevisbare soorten; er zijn uiteraard veel meer vissoorten. Naast praktijkkennis van de vissers zijn hier ook gegevens uit de ecologische beoordeling in verwerkt (bijlage 3). Het gebied wordt in drie delen behandeld: de binnen, midden en buiten Eems (zie kaart en schema mogelijkheden voor visserij). De focus ligt op de praktische ecologische en visserijkundige mogelijkheden. De beleidsmatige haalbaarheid komt in hoofdstuk 5 aan de orde.

Meer kennis van visbestanden en beoordeling van vismethoden

Experimenten van vissers met nieuwe vormen van visserijen en vangmethoden kan veel kennis opleveren over het voorkomen van vissoorten en methoden om ze verantwoord en rendabel te bevissen. Eventueel in combinatie met visserijkundig onderzoek.
Bij de introductie van nieuwe vistuigen worden de volgende voorwaarden gehanteerd:

- selectiviteit: geen ongewenste bijvangst of anders een heel goed overlevingspercentage
- geen bodemberoering
- weinig verstoring tijdens de visserij, van bijv. zeehonden en vogels

Het introduceren van nieuwe vergunningen is beleidsmatig gecompliceerd. Dat geldt zeker in dit gebied waar voor het gemeenschappelijke visserijgebied ook nog overeenstemming met Duitse autoriteiten nodig is.

Binnen Eems, Dollard

Vooral in de Dollard geldt dat bodemberoering, bijvangst en verstoring vermeden moet worden, omdat daarmee een deel van de gerealiseerde natuurcompensatie teniet zou worden gedaan.
Wat betreft bijvangsten waarschuwt de ecologische beoordeling voor bijvangsten van beschermde vissoorten. De fint is een kwetsbare vis die vooral in de nazomer en de vroege herfst in het gebied aanwezig. Teruggezette finten zullen niet overleven. Dat geldt niet voor de beschermde soorten als de zeeprik en de rivierprik. Als die levend kunnen worden teruggezet zullen ze wel overleven.

Voor dit deelgebied zou de bevissing er als volgt uit kunnen zien:

<u>Op garnalen en spiering met schietfuiken</u>

Schietfuiken kunnen varend uitgezet worden, 'geschoten'. Het zijn twee kleine fuiken die met een recht stuk netwerk aan elkaar vast zitten. Ze worden op de bodem van een geul uitgespannen tussen ankers (niet aan stokken zoals bij grote fuiken).

Garnalen werden vroeger op de Dollard heel veel gevangen met vaste fuiken op de platen. Vissers gingen daar met de slikslee of kleine boten heen.

Seizoen	Garnalen: half augustus - oktober Spiering: oktober - maart
Locaties	Ondiepe delen en prielen in de Dollard (het natuurreservaat)
Bijvangst	Van augustus tot half september is er nog veel jonge platvis, die kan levend worden teruggezet. Voorwaarde is dat de schietfuiken niet droogvallen. Finten zwemmen hoger in het water en worden met schietfuiken niet gevangen.
Verstoring	In de ecologische beoordeling wordt geadviseerd een experiment te doen aan de oostzijde van het Groote Gat (de centrale diepe geul in de Dollard) De afstand tot zeehondenrustplaatsen is dan heel groot. Het grote voordeel van schietfuiken is dat ze ook rond hoogwater kunnen worden gezet en geleegd. Zeker als in de ondiepe delen en prielen wordt gevist want daar heeft een visser bij hoogwater minder last van de golven. Op dat moment is er geen verstoring van vogels en zeehonden. Frequentere aanwezigheid van beroepsvissers kan helpen bij het tegengaan van illegale visserij of stroperij.

<u>Spieringvisserij met de spieringvleet</u>

Net dat drijvend enige tijd met de stroom mee drijft. De maaswijdte wordt afgestemd op de te vangen soort en grootte

Seizoen	oktober - maart
Locaties	De geulen in de binnen-Eems: de Dollard en het gebied tussen de Dollard enTermunten (ten zuiden van de Geisedam)
Bijvangst	Bij deze spieringnetten is het heel belangrijk dat de maaswijdte goed wordt gekozen. Deze moet zo zijn dat geen jonge haring (bliek) wordt meegevangen. Sprot kan dan wel worden meegevangen, maar die vis wordt hier beschouwd als doelsoort en is dus geen ongewenste bijvangst. Vervolgens moet het goede tijdstip worden bepaald (in het seizoen en in het getij). Het is een visserij waarmee veel ervaring moet worden opgedaan, maar dan kan de vangst uit bijna uitsluitend spiering bestaan.
Verstoring	De visserij kan alleen worden gedaan met een heel kleine boot en gebeurt in stilte. Op het moment waarop de platen beginnen droog te vallen en de vogels terug komen, is het mogelijk uit te wijken naar de locaties waar de geul breder is en meer afstand tot de rand van de plaat kan worden gehouden. In de Dollard zou, net als voor de schietfuiken, het deel aan de oostzijde van het Groote Gat moeten worden aangehouden.

<u>Vangst van spiering en sprot met staande kuilnetten</u>

Trechtervormige netten, tussen palen gespannen die in de bodem zijn geslagen. De opening van het net is ongeveer 5 x 3 m. Per locatie worden 4 of 5 netten naast elkaar uitgespannen.

Seizoen	Spiering: oktober – maart Sprot: november – februari
Locaties	Het diepere water tussen de Dollard en Termunten, ten zuiden van de Geisedam
Bijvangst	Het voorkomen van bijvangst hangt af van kennis van de goede locatie en het goede seizoen, net als ook voor de spieringvleet werd beschreven. Bij een praktijkproef bleek dat op die manier spiering bijna zonder bijvangst kan worden gevangen. Bij een onjuiste plaatsing is er wel bijvangst van jonge haring. Vroeger verplaatsten de Dollard vissers in de herfst hun garnaalkuilen naar dieper water om er spiering en sprot mee te vangen.
Verstoring	Deze netten worden rond de laagwaterperiode bezocht. Op de vanglocaties is de verstoring heel gering door de grote afstand tot de platen en zeehondenrustplaatsen. Deze visserij wordt nu al door één visser op deze locaties uitgevoerd.

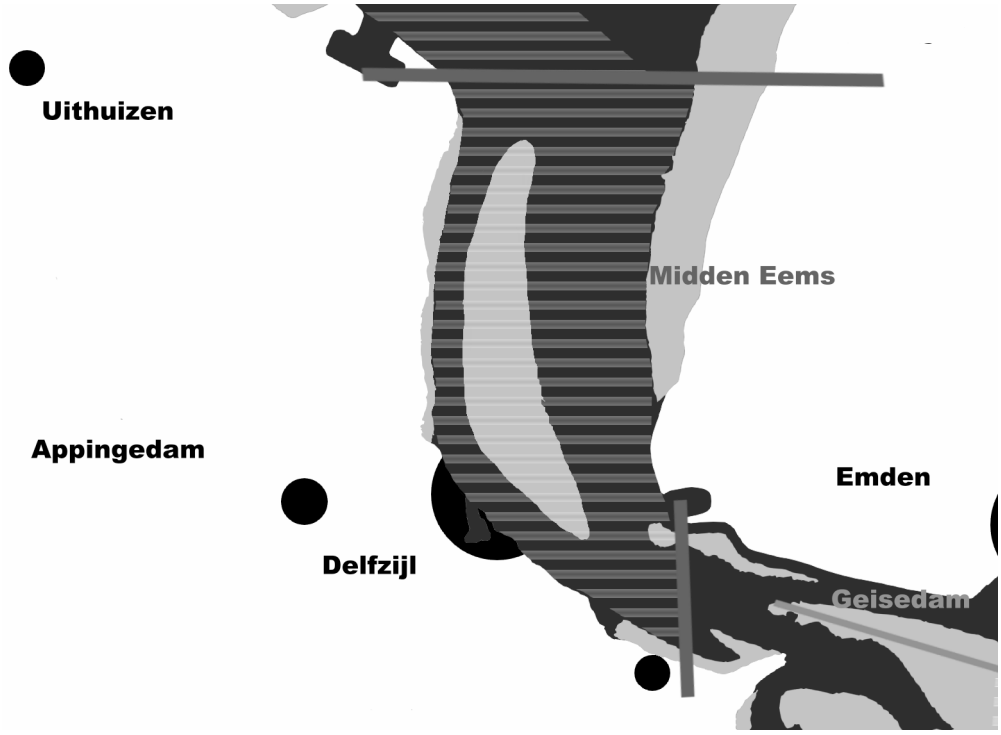

Midden Eems

Een belangrijk aandachtspunt is de natuurwaarde van het grote zandplaten complex de Hond en de Paap. Deze platen zijn aangewezen als beschermingsgebied binnen de Habitatrichtlijn. Er zijn belangrijke zeehondenrustplaatsen en er groeit groot zeegras. Het diepe water van de Eems wordt druk bevaren en bevist door garnalenvissers. De Bocht van Watum heeft een beschutter milieu en daar is minder activiteit. Het kan een geschikte plek zijn voor vaste vistuigen visserij op garnalen. Die optie wordt hier niet uitgewerkt omdat deze visserij zou concurreren met de belangen van de garnalenvissers die in de geul vissen. Andere vaste vistuigen staan of drijven maar heel kort in het water en worden direct weer meegenomen. Die veroorzaken dus geen overlast voor garnalenvissers.

<u>Sprotvisserij met de sprotvleet</u>
(zie de beschrijving onder Binnen Eems)

Seizoen	november - februari
Locaties	De Bocht van Watum en in de Eems langs de randen van de Hond en de Paap
Bijvangst	Zie de beschrijving onder 'Binnen Eems'
Verstoring	In dat deel van het getij waarin de platen droog liggen kan voldoende afstand worden gehouden tot zeehondenrustplaatsen. Daarvoor is dit visgebied voor deze methode groot genoeg.

Hardervisserij met staande netten

Seizoen	juni - oktober
Locaties	Plaatranden en prielen en rond hoogwater op de zandplaten. Overigens gaat het hier om sterk wisselende hoeveelheden waar slechts enkele vissers incidenteel rendabel op kunnen vissen.
Bijvangst	Bot en zeebaars, eigenlijk geen bijvangst want ze kunnen beschouwd worden als doelsoorten. De netten moeten niet droogvallen en moeten ook niet uitgezet worden in de buurt van grote aantallen rustende vogels zoals eidereenden, die bij verstoring het water in gaan. In de staandwantvisserij in de Waddenzee is het goed gebruik om hier op te letten.
Verstoring	Er moet voldoende afstand worden gehouden van locaties met rustende zeehonden of vogels.

Zeebaarsvisserij met staande netten en lijnen

Zie buiten Eems. Deze visserij is alleen toepasbaar in het noordelijke deel van de midden Eems.

Tongvisserij met staande netten of met de vleet

Het visgebied leent zicht waarschijnlijk niet voor visserij op tong met staande netten. Het conflicteert met de scheepvaart en de garnalenvisserij. Bovendien zijn de stroomsnelheden in het diepere water te groot. In het buitenland (Engeland) wordt in waddengebieden zoals de Thames-monding wel op tong gevist met netten die enige tijd met de stroom meedrijven en na ongeveer een half uur weer binnen gehaald worden. Deze methode is vergelijkbaar met wat hierboven is geschreven over de spieringvleet en de sprotvleet. Het voordeel is dat het net minder vuil vangt. Er valt niets te zeggen over de haalbaarheid hiervan in de Eems.

Seizoen	april - juni
Locaties	De geulen, tot ca 1,5 m. boven de bodem
Bijvangst	Vanwege de grote maaswijdte zal alleen grote bot worden meegevangen.
Verstoring	Niet significant

Zeebaarsvisserij met staande netten en lijnen

Zie buiten Eems. Deze visserij is alleen toepasbaar in het noordelijke deel van de midden Eems.

Tongvisserij met staande netten of met de vleet

Het visgebied leent zicht waarschijnlijk niet voor visserij op tong met staande netten. Het conflicteert met de scheepvaart en de garnalenvisserij. Bovendien zijn de stroomsnelheden in het diepere water te groot. In het buitenland (Engeland) wordt in waddengebieden zoals de Thames-monding wel op tong gevist met netten die enige tijd met de stroom meedrijven en na ongeveer een half uur weer binnen gehaald worden. Deze methode is vergelijkbaar met wat hierboven is geschreven over de spieringvleet en de sprotvleet. Het voordeel is dat het net minder vuil vangt. Er valt niets te zeggen over de haalbaarheid hiervan in de Eems.

Seizoen	april - juni
Locaties	De geulen, tot ca 1,5 m. boven de bodem
Bijvangst	Vanwege de grote maaswijdte zal alleen grote bot worden meegevangen.
Verstoring	Niet significant

Het rapen van oesters

Seizoen	Het hele jaar m.u.v. juli - augustus
Locaties	De platen de Hond en de Paap hebben een oesterbestand, maar dit gebied is in de Nederlandse regelgeving gesloten voor de schelpdiervisserij. Aan de westkant van de Bocht van Watum (het 'Voolhok') ligt mogelijk een bevisbaar oesterbestand.
Bijvangst	Geen
Verstoring	Het rapen van oesters gebeurt op drooggevallen platen. Daarom bestaat het risico van het verstoren van vogels. Overigens kan het rapen van oesters een manier zijn om mosselbanken te beschermen. Mosselbanken raken soms bedekt met oesters, omdat oesters een harde ondergrond nodig hebben om op te groeien.

Mosselen

Het rapen van mosselen wordt als ongewenst beschouwd vanwege de herstelopgave voor stabiele mosselbanken in de Waddenzee. Voor het op kleine schaal toepassen van mosselzaad invang (MZI) in de geulen van de Eems bleek eerder geen ruimte gevonden te kunnen worden. Een optie die onderzocht kan worden, is het opkweken van consumptiemosselen met zaad dat op lage stukken zandplaat ingevangen is. Een techniek die b.v. in Bretagne op droogvallend wad toegepast wordt. Hiervoor is veel kennis over de techniek nodig en een haalbaarheidsstudie.

Buiten Eems

Visserij met vaste vistuigen op garnalen wordt voor dit deelgebied niet als praktisch toepasbaar beschouwd. Deze visserij zou in de geulen teveel last hebben van stroming en golven en teveel hinder veroorzaken voor garnalenkotters en overige scheepvaart.

Harder- en zeebaarsvisserij met staande netten

Seizoen	juni - oktober
Locaties	Plaatranden en prielen en rond hoogwater op de zandplaten.
Bijvangst	Bot, is eigenlijk geen bijvangst want bot kan beschouwd worden als doelsoort. De netten moeten niet droogvallen en moeten ook niet uitgezet worden in de buurt van grote aantallen rustende vogels zoals eidereenden, die bij verstoring het water in gaan. In de staandwantvisserij in de Waddenzee is het goed gebruik om hier op te letten.
Verstoring	Er moet voldoende afstand worden gehouden van locaties met rustende zeehonden of vogels.

Zeebaarsvisserij met lijnen (hoekwant)

Seizoen	juni - oktober
Locaties	Plaatranden en locaties met een grillig gevormde zeebodem waar veel stroom loopt. (staande netten zijn daar praktisch niet toepasbaar, lijnen wel)
Bijvangst	Als met de lijnen 'zwevend' wordt gevist (haken op een afstand boven de bodem) is er bijna geen bijvangst. In de zomer misschien geep en die kan beschouwd worden als doelsoort. Wel moet op aas worden gevist. Als aas kan garnaal en spiering worden gebruikt.
Verstoring	Niet significant. Langs plaatranden wordt niet gevist op momenten waarop daar vogels zitten. Vooral in de uren voor en na hoogwater wordt gevist.

Tongvisserij

De moeite van een experiment hier zeker waard. Zie de beschrijving bij de midden Eems

Makreel met lijnen (jigging)
Handlijnen of gesleepte lijnen met kunstaas

Seizoen	juni - juli
Locaties	De diepere geulen, halverwege de waterkolom (dus verder van de bodem af).
Bijvangst	Geen
Verstoring	Niet significant

Oesters rapen

Er liggen in dit deelgebied wel oesters, maar het wad ten noorden van Uithuizen en onder Rottumeroog is verboden gebied voor schelpdiervisserij.

Weervisserij

De ecologische beoordeling pleit voor een initiatief waarbij weervisserij wordt ingezet voor het stimuleren van de vestiging van Groot zeegras. Het voordeel van een weer is dat in het najaar wegdrijvende plantendelen met zaad van het Groot zeegras achter de vleuken van de weer blijven hangen. Tussen de vleuken is beschutting tegen stroming en golfslag, wat gunstig is voor de vestiging van zeegras. In de Eems komt op dit moment op de Hond en de Paap Groot zeegras voor. Met een weer kunnen harder en zeebaars worden gevangen.
Vanuit het oogpunt van natuurbeheer zijn er meer positieve punten voor weervisserij. Een weer vist alleen als de visser er bij is en alle bijvangst wordt direct levend teruggezet. De smalle opening aan het uiteinde van de weer waar het net achter zit, bevindt zich aan de rand van de plaat. De weer vist wel op de plaat, maar de visser hoeft de plaat niet te betreden.

5 STREEFBEELD 2020 EN MAATREGELEN OM ER TE KOMEN

5.1 Streefbeeld 2020

In 2020 vissen nog steeds rond de vijf Nederlandse garnalenschepen in het Eemsgebied, maar daarnaast zijn er kleinere schepen tussen 10 en 15 m. bij gekomen. In 2020 is het aantal schepen dat vist vanuit Noordpolderzijl en Termunterzijl toegenomen met circa vijf schepen per haven. Misschien zijn er ook een paar nieuwkomers in Delfzijl. Rondom Termunten en Delfzijl werken ongeveer twintig mensen in de kustvisserij. Soms stappen bemanningsleden over naar de garnalenkotters van de Usquerders of de Zoutkampers. Er zit weer perspectief in de visserij.

In de nazomer worden verse garnalen levend aangevoerd. Het koken en de verwerking tot een product met een goede smaak en houdbaarheid gebeurd in een gebouw bij de haven. Verse garnaal om zelf te pellen is in de streek gewild. Als het spiering seizoen eind oktober begint, is er een jaarlijks terugkerend havenfeest waaraan ook regionale restaurants meedoen. Ieder seizoen is er rondom de visserij wat anders te beleven. In de zomer worden verschillende vissoorten aangevoerd, zoals zeebaars, tong en makreel. Daarvan wordt een groot deel direct geleverd aan regionale horeca, maar ook visliefhebbers kunnen iedere zaterdag bij de schepen terecht voor echt verse vis die op een natuurvriendelijke manier gevangen is.

De Termunter vissers maken weer gebruik van oude visserijmethoden, maar dan wel op een moderne manier. Met staande kuilen vangen ze nu spiering en sprot. Garnalen worden nu niet gevangen met de historische 'hargen', maar met schietfuiken die daar toch een beetje op lijken. En moderne koeltechnieken maken het mogelijk dat de garnalen allemaal levend worden aangevoerd.

Op De Dollard is geen garnalenvisserij meer met traditionele garnalenkotters. Er wordt wel beroepsmatig gevist, maar dan met kleine moderne schepen. Die liggen stil voor anker bij de netten of ze laten zich een poosje met gestopte motor drijven als ze met de vleet op spiering of sprot vissen.

Noordpolderzijl heeft een groot deel van het jaar weer een kleine vloot, van circa 5 schepen. Zij vissen op het wad en in de zomer vaak ook op de Eems op tong, makreel en zeebaars. Afhankelijk van vraag en aanbod wordt hun vis naar Termunterzijl of Lauwersoog gebracht voor verkoop op b.v. de verse vismarkt of voor verdere distributie. Een groot deel van het jaar kunnen de kleine schepen ook als eenmansbedrijf vissen. Bemanningsleden stappen regelmatig over naar garnalenkotters en vice versa. In totaal zijn gemiddeld 10 mensen werkzaam op de kleine schepen die in Noordpolderzijl liggen.

Zowel de Termunter als Polderzijlster vissers werken samen op basis van visplannen. Daarin spreken ze af met hoeveel netten er per seizoen wordt gevist. Kennis en ervaring delen ze met elkaar. Vissen is een ambacht. Nieuwe visserijen of verbeterde technieken ontwikkelen is een kwestie van uitproberen. Voor enkele nieuwe visserijmethoden lopen onderzoeksprogramma's waarvoor vissers gegevens aanleveren, b.v. voor kleinschalige mosselkweek of garnalenvisserij met fuiken op de Dollard. Uit het onderzoek moet blijken of deze visserijen ecologisch verantwoord zijn. Voor de hele visserij op de Eems geldt nu dat het veel beter is ingepast in het natuurlijke karakter van de Eems en de Dollard. De garnalenvisserij is MSC gecertificeerd. De fuikenvisserij ontziet locaties die belangrijk zijn voor migrerende vissen die tussen zoet en zout heen en weer zwemmen. Als compensatie daarvoor mogen de fuikenvissers nu ook met andere selectieve vistuigen vissen. De visserij is een veelzijdig beroep geworden. Belangrijk is dat de bedrijven voldoende loonvormend zijn, met opvolgers die perspectief in de visserij zien. Een deel van de vissers komt van buiten de traditionele visserijgemeenschappen.

5.2 Voorgestelde maatregelen om het streefbeeld te realiseren

Flexibele inzet van beschikbare vergunningen

Deze maatregel vereist instemming en medewerking van het Ministerie van LNV; vanuit de visserijwet en de natuurbeschermingswet. Het beste beginpunt is een beperkt aantal vissers de ruimte geven voor een experiment. Een haalbare oplossing is het flexibiliseren van de vergunningen voor vaste vistuigen die nu aan vissers in het gebied worden verleend. Het gaat dan om maximaal 3 vissers die vergunning voor een enkel vistuig hebben: Staande kuilnetten en ankerkuil (TM9),

staande netten (UQ 18) en vaste fuikopstelling (UQ 4). Het verdient aanbeveling deze vissers naar keuze te laten vissen met hun huidige vistuig en daarnaast met staande netten, vleetnetten voor spiering, sprot en tong, lijnen en schietfuiken. Deze flexibilisering kan worden doorgevoerd onder de voorwaarde dat het gebruik van de vistuigen wordt geregeld in een visplan. Deze oplossing is vergelijkbaar met het pilotproject 'vangstrechten samen beheren' van de Stichting Geïntegreerde Visserij. Na een proefperiode van 5 jaar kan bepaald worden welke visserijen perspectief hebben en of het mogelijk is daar extra ruimte aan te geven. Met een beperkt aantal extra vergunningen speciaal voor de Eems en de Dollard kunnen (nieuwe) regionale vissers aan de slag. Daarvoor hebben zij wel een geregistreerd vaartuig nodig dat geschikt is voor de visserij en het gebied. En zij moeten over de vereiste vaardigheden beschikken; bijvoorbeeld na een inwerkperiode door de vissers van het eerste uur.

Tongvisserij: kwantum?

Voor experimenten met de vangst van tong is een tongkwantum nodig. De aanschaf kosten van tongkwantum zijn erg hoog. Dat kan alleen als er zicht is op een rendabele exploitatie. Het voorstel is om aan maximaal twee vissers een ontheffing voor tijdelijk onderzoek te verlenen voor maximaal vier weken gedurende twee jaar. Dit met een grote mate van openheid en controle. Aan de hand van de resultaten kunnen vissers uit het gebied een verantwoord besluit nemen om al dan niet kwantum aan te kopen. Het vissen met de vleet zal zich moeten beperken tot een groep goed samenwerkende vissers die meedoen in een visplan. Het zal dan dus eerst om de bovengenoemde 2 vissers gaan.

De Dollard: verantwoord cultuurhistorisch medegebruik

Voor de Dollard zijn de gepresenteerde visserijmogelijkheden sterk afhankelijk van inpassing in het natuurbeheer. De Stichting Het Groninger Landschap is de beheerder en voor dit onderdeel dus de belangrijkste gesprekspartner. Overeenstemming is het meest kansrijk als het gaat om een kleinschalige en gemoderniseerde versie van 'cultuurhistorisch medegebruik'. In het hoofdstuk over de bouwstenen zijn een aantal uitgangspunten vermeld voor de inpassing: Schietfuiken mogen niet droogvallen en worden bij voorkeur gezet en geleegd rond hoogwater en alleen het gebied oostelijk van het Groote Gat staat open voor visserij. De visserij zal in het gebied dus weinig zichtbaar aanwezig zijn, maar in de haven geeft deze visserij des te meer bedrijvigheid.

In 2004 is afgesproken dat visserij met vaste vistuigen in de Dollard beëindigd wordt en dat er geen nieuwe vergunningen voor uitgegeven zullen worden. Het is van belang te vermelden dat:

- het bij de schietfuiken niet om vaste opstellingen gaat
- er met het stoppen van de garnalenvisserij qua visserij een totaal nieuwe situatie ontstaan is.
- de (her-)introductie in het teken staat van verduurzaming van de Eemsvisserij
- in het LNV-beleidsbesluit "Vast en Zeker" het aanpassen van vergunningen als mogelijkheid wordt genoemd wanneer er sprake is van goedgekeurde visplannen.

Experiment oesterrapen

Eind 2009 start een experiment met het rapen van oesters op de Waddenzee. Een van de deelnemers (TM9) kan dit experiment uitvoeren in de Eems. Hij zal hierin ondersteund worden door de Stichting Geïntegreerde Visserij. De hoge kosten voor sanitair onderzoek vormen een probleem als er niet meerdere schelpdiervissers in het gebied actief zijn. In eerste instantie kan het probleem opgelost worden door de verkoop van oesters uit het gebied, en dus ook de monitoring, te beperken tot een korte periode van enkele weken. Zo wordt toch ervaring opgedaan en ontstaat een beeld van de kwaliteit van de oesters in het gebied.

Weervisserij en de vestiging van Groot zeegras: eerst elders in de Waddenzee

De inschatting is dat een initiatief voor een weervisserij met als extra doel het stimuleren van de uitbreiding van groot zeegras op dit moment beleidsmatig niet haalbaar is. Uit de ecologische beoordeling blijkt dat de beste locatie hiervoor de Hond of de Paap zou zijn. dat vereist overeenstemming tussen betrokken Nederlandse en Duitse autoriteiten. In het licht van de bilaterale discussies over het beheer en visserijgebruik van de Hond en de Paap zou dit een extra complicerende factor

worden. Een keuze voor een ander locatie, in het Nederlandse deel van de Waddenzee, is kansrijker. Nadeel is wel dat op andere plaatsen minder Groot zeegras voorkomt. De specifieke locatiekeuze vergt extra aandacht.

De markt

Het streefbeeld kan alleen realiteit worden als er afzet is tegen een goede prijs. Korte ketens en direct contact met afnemers heeft een positieve invloed op de prijs die de visser ontvangt. Voor spiering, garnaal, oesters en makreel betekent dit dat een niche markt ontwikkeld moet worden waarin de vangst als dagvers product kan worden afgezet. Hiervoor kan aansluiting gezocht worden bij initiatieven in de regio, zoals b.v. van de Stichting Geïntegreerde Visserij. Directe verkoop in de haven kan, zeker in het weekeinde, aantrekkelijk zijn. Hiermee neemt ook de betekenis van de visserij voor het toerisme en voor visliefhebbers in de streek toe. Verder zou wekelijks transport naar de verse vismarkt in Lauwersoog kunnen helpen. Het is de bedoeling dat de verse vismarkt in de zomer van 2010 van start gaat. De aanvoer van Eemsvissers zal een welkome aanvulling op het assortiment betekenen.

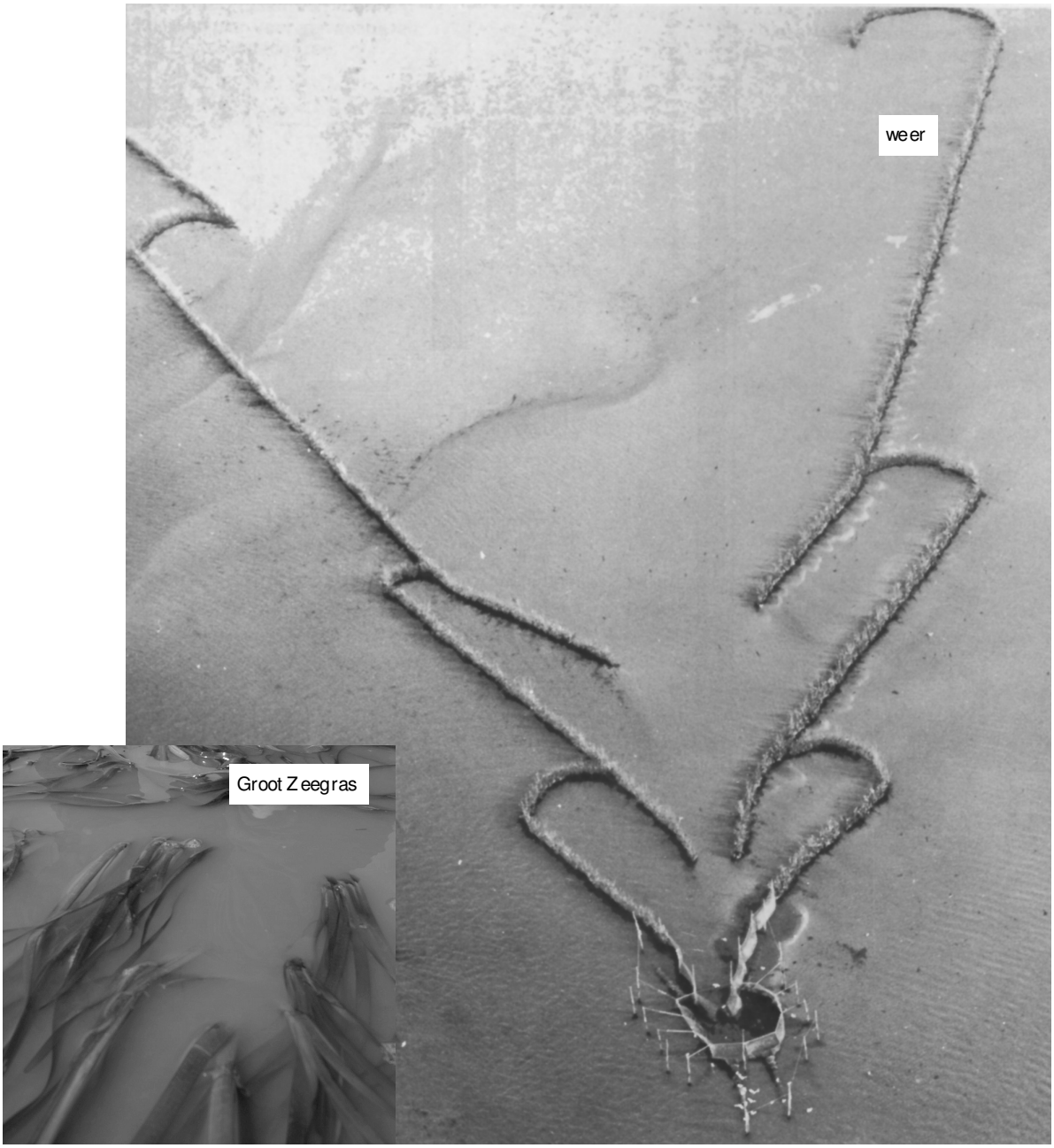

GRE 2

BIJLAGE 1

Tekst van artikel 41 van het Eems-Dollard verdrag
Het gemeenschappelijk visserijgebied

1-
Zeewaarts van de verbindingslijn tussen de lichttoren van Knock en de kerktoren van Termunten mogelijk Nederlandse en Duitse vissers, overeenkomstig de leden 3 tot en met 5, in de Eemsmonding en daarbuiten tot een diepte van 6 voet (1,80 meter), berekend met inachtneming van de alsdan bestaande waterstand, onder de oever van iedere Verdragsluitende Partij als gelijkberechtigden de visvangst uitoefenen (gemeenschappelijk visserijgebied). De prielen en de Westerbalje behoren niet tot dit gemeenschappelijke visserijgebied. De ingangen van de prielen worden, zo nodig, ten westen van het hoofdvaarwater door het Koninkrijk der Nederlanden, ten oosten van het vaarwater door de Bondsrepubiek Duitsland duidelijk met bakens aangegeven. Voor de begrenzing van de Westerbalje geldt de grens van de Eemsmonding.

2-
Buiten het gemeenschappelijke visserijgebied blijven de visserijrechten voor de Duitse vissers voor de Duitse kust en voor de Nederlandse vissers voor de Nederlandse kust onverlet.

3-
Het in het gemeenschappelijke visserijgebied over en weer toegestane recht van bevissing omvat iedere soort visserij. De mosselvisserij ten oosten van de oostelijke grens van het vaarwater blijft echter aan de Duitse vissers voorbehouden.

4-

A Binnen het gemeenschappelijke visserijgebied is voor de uitoefening van de visserij ten zuidoosten van de verbindingslijn tussen de grote lichttoren van Borkum en de Grote Kaap van Rottumeroog een schriftelijke toestemming nodig. Aan de zeezijde van deze lijn kan de visserij zonder schriftelijke toestemming worden uitgeoefend.

B De schriftelijke toestemming wordt verstrekt aan alle vissers die reeds minstens een jaar hun woonplaats hebben aan de Eems van Norddeich tot Usquert voor de duur van de tijd dat zij in dit gebied hun vaste woonplaats hebben.

C In bijzonder gemotiveerde uitzonderingsgevallen kunnen schriftelijke toestemmingen van korte duur (bijzondere toestemmingen) ook aan die Duitse en Nederlandse vissers worden verleend die niet hun vaste woonplaats hebben aan de Eems van Norddeich tot Usquert.

D De toestemmingen en bijzondere toestemmingen worden voor de Duitse vissers afgegeven door het “Staatliches Fischereiamt” in Bremerhaven, voor de Nederlandse vissers door de Visserij inspectie te Amsterdam.

E De lijsten met toestemmingen en bijzondere toestemmingen dienen regelmatig tussen de bevoegde Duitse en Nederlandse instanties te worden uitgewisseld.

5-
De Verdragsluitende Partijen zullen na de inwerkingtreding van dit Verdrag de uitoefening van de visserij in het gemeenschappelijke visserijgebied in wederzijds overleg regelen, in het bijzonder wat betreft de aanpassing van de gesloten tijden. De eerste van deze regelingen dient binnen zes maanden na de inwerkingtreding van dit Verdrag te worden gesloten.

BIJLAGE 2
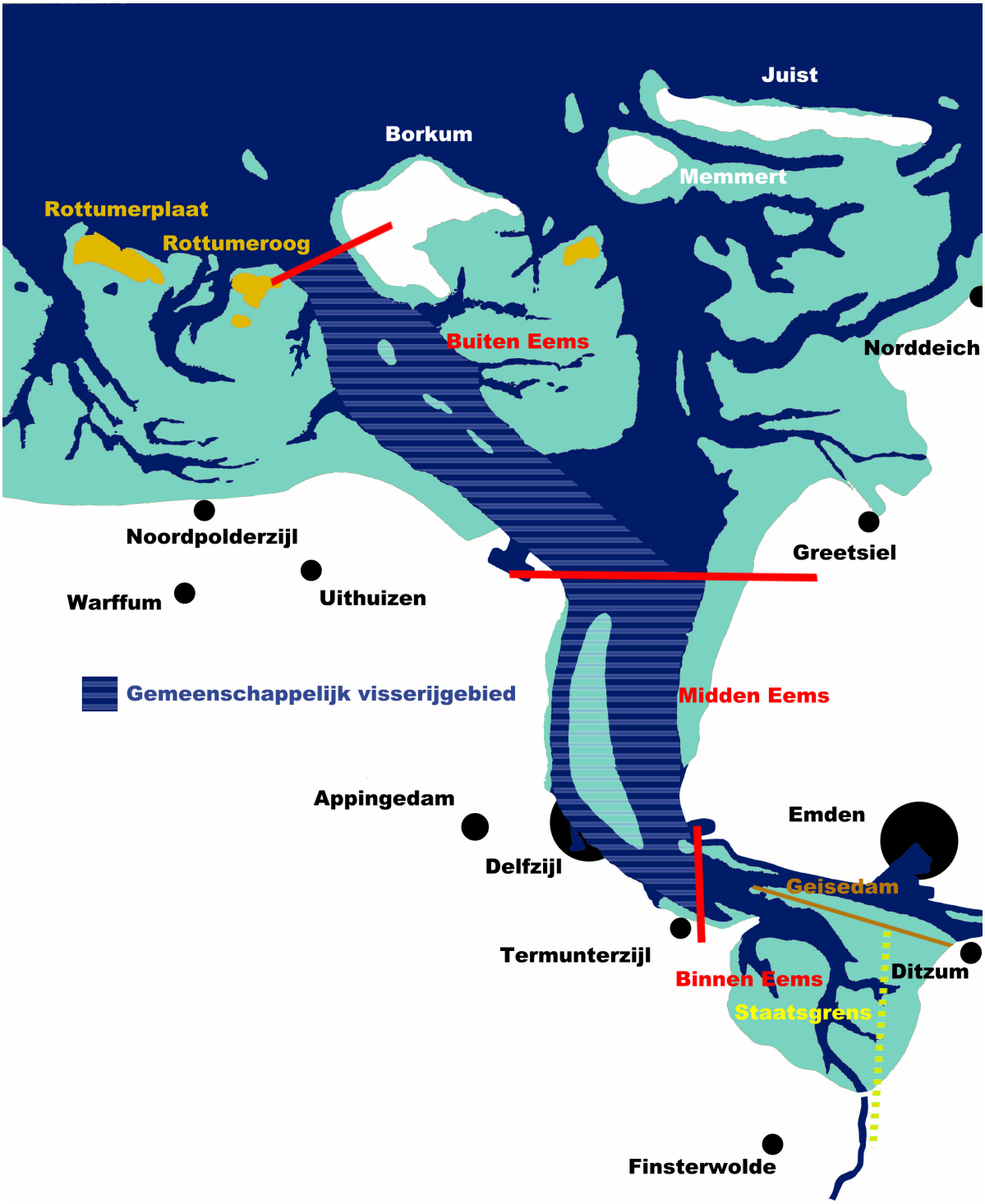
kaart met de begrenzing van het gemeenschappelijke visserijgebied.